

Het lerend vermogen van mensen met dementie

drs. Maartje de Werd
Neuropsycholoog/Onderzoeker
prof. dr. Roy Kessels
Klinisch neuropsycholoog

Radboudalzheimercenter

Radboudumc

Dus: bij (Alzheimer)dementie niet alle vormen van leren gestoord

- Automatisch geheugen (herkennen van eerder geziene informatie)
- Emotioneel geheugen: positieve en negatieve ervaringen beter onthouden dan neutrale
- Routines: eenmaal geleerde vaardigheden (fietsen, de weg vinden in de buurt), vaste teksten (bijv. gebeden)

Kunnen we het (bewuste) geheugen dan nog trainen?

Radboudumc

Zorgerf Buiten-Land

- Dagbehandeling voor mensen met dementie
- 28 bezoekers per dag, in 4 groepen
- Prachtige locatie in buitengebied
- Zelf koken, dieren verzorgen, moestuin en siertuin

Radboudumc

Aanleiding

- Vaste rituelen
- Emoties
- Ingesleten patronen

Radboudumc

Wat betekent dit voor de praktijk?

Ten onrechte

- zolang mogelijk op eigen kracht
- leren van je fouten
- testen van kennis

Maar juist

- Instructie geven, voordoen, voorzeggen
- Niet laten beredeneren
- Niet gokken of raden

Radboudumc

In de praktijk

Benaderingswijze

- Mensen niet laten zwemmen
- Niet vragen maar uitleggen
- In gesprek niet te veel vragen stellen maar weetjes inbrengen
- Bij activiteiten: kleine stappen, korte uitleg, doe het voor of samen, voorbeeld of foto
- Positieve bejegening
- Angst wegnemen
- Wees consequent!

Radboudumc

In de praktijk

Omgeving

- Route
- Naambordje
- Jassen

Radboudumc

'Foutloze' bejegening

Context creëren waarin pt veilig (dwz foutloos) kan functioneren

Hoe?

- Geen open vragen stellen, maar meer suggestieve / sturende
- Juiste cues bieden
- Structuur bieden
- Pt niet laten 'zwemmen' / beredeneren / uitproberen
- Niet laten gokken of raden, geen ontdekkend leren
- Omgeving zodanig inrichten dat alleen juiste respons gegeven wordt
- Consequente aanpak: alle neuzen in het team dezelfde kant op
- Niet afwijken van routines / geleerde taken

Radboudumc

Casus dienblad klaarzetten

Op zorgerf dienbladen klaar zetten

1. Kijk op het briefje (cue)
2. Pak het aantal borden (zie cue op kastdeur)
3. En zet het op het dienblad
4. Kijk op het briefje
5. Pak het aantal messen
6. Etc.
7. Leg theedoek over het dienblad
8. Volgende dienblad

Radboudumc

Voorbeeld stappenplan

Tanden poetsen

1. Pak een tandenborstel en tandpasta
2. Doe wat tandpasta op de tandenborstel
3. Zet de tandpasta terug in de kast
4. Poets de tanden
5. Spoel de mond met water en spuug uit
6. Was de tandenborstel af met wat water en zet deze terug in de kast

Radboudumc

Voorbeeld stappenplan 'Thee zetten'

1. Open de waterkoker en vul deze met water
2. Maak de waterkoker dicht en druk de knop in
3. Pak een kopje
4. Pak een theezakje en hang het in het kopje
5. Vul het kopje met kokend water
6. Haal het theezakje uit het kopje

Radboudumc

Methode van Foutloos Leren

Combinatie van:

1. Voordoelen
2. Verbale instructie
3. Geschreven instructie
4. Bekrachtiging
5. Herhaling
6. Afname van instructies bij toenemende leerprestatie

→ De therapeut moet de patiënt 'foutloos' door de activiteit heen begeleiden (guided learning)

Radboudumc

Foutloos leren in de klinische praktijk:

(B=behandelaar; P=patiënt):

- B doet stap 1 voor en zegt wat hij doet (pakt een tandenborstel en de tandpasta en zegt: "ik pak de tandenborstel en de tandpasta"). P wordt uitgenodigd dit na te doen. B zegt: "Pak de tandenborstel en de tandpasta". B belooft C bij correcte uitvoering.
- B doet stap 2 voor. B doet wat tandpasta op de tandenborstel en zegt: "ik doe wat tandpasta op de tandenborstel". Vervolgens wordt C gevraagd stap 2 na te doen, waarbij B hardop zegt: "doe wat tandpasta op de tandenborstel". B belooft C voor de correcte uitvoering.
- Et cetera.

→ Wanneer de taak meerdere malen zonder fouten is doorlopen kan de therapeut de mate van hulp afbouwen.

Radboudumc

Instructievideo

- Ideale situatie (zonder fouten)
- <http://videos.foutloosleren.nl>

Radboudumc

Wat te doen bij fouten?

- Streven naar **voorkomen** van fouten
- Aarzeling, stilvallen, afleiding → onmiddellijk herhaling instructie
- Bij daadwerkelijke fout → onmiddellijk herhaling instructie

Niet doen:

- Patiënt zelf laten uitzoeken of gokken
- Patiënt laten beredeneren
- Kleine afwijkingen van routines/geleerde taken
- <http://videos.foutloosleren.nl>

Radboudumc

Methode van Foutloos Leren

Combinatie van:

1. Voordoet
2. Verbale instructie
3. Geschreven instructie
4. Bekrachtiging
5. Herhaling
6. Afname van instructies bij toenemende leerprestatie

→ De therapeut moet de patiënt 'foutloos' door de activiteit heen begeleiden (guided learning)

Radboudumc

Rollenspel

Radboudumc

Stelling

Foutloos leren is betuttelend, omdat de therapeut alles voordoet en voorzegt. Je kunt beter het initiatief en de verantwoordelijkheid bij de patiënt laten. Dan laat je deze tenminste in zijn waarde. Je moet juist het initiatief en probleem-oplossend vermogen van de patiënt stimuleren.

Radboudumc

Stelling

Het geeft niet dat de persoon met geheugenstoornissen niet meer precies de feiten of gebeurtenissen weet, als deze maar een prettige emotie of associatie heeft bij personen / situaties / taken. De behandelaar of verzorgende is verantwoordelijk om de veilige context te creëren en vergissingen of 'open' situaties te voorkomen.

Radboudumc

Stelling

Foutloos leren of een 'foutloze' bejegening zorgt voor minder gedragsproblemen.

Radboudumc